

ըստ օրէ յաջողութեամբ յառաջ կերթայ:

Բորթուկայի թաղաւորը և թագուհին փարկը երթալով, անկէջ իրորէնցա դային յայցելութիւն յիշեթոր Լամանուէլ թաղաւորին, որ ինչպէս յայտարարէ, Բորթուկայի թաղուհւոյն հայրն է: Այնչափ տատեն թէ ծաղիկհասակ վեհափառ Սարիա-Բի թաղուհին, որ սրբազան Պապին սանն է, և անոր հայրական բարեգութ սէրը ստացած է, Խաւիա բնակած ժամանակը՝ Հռոմ պիտի երթայ՝ Երբին Սրբազնութեան ձեռքը համբուրելու և յաջող վախճան մի տալու բանախօսութեանցը, որ Վեհեցցի պաշտօնատարին ձեռքը սկսան ի մէջ Խաւիայ և Հռոմի կառավարութեանց: Հայտնի է որ այս բանախօսութեանց նպատակը համաձայնութիւն մի հաստատել է յիշեալ երկու կառավարութեանց մէջ:

Հելլատայի ազգային երեսփոխանաց ժողովոյն և պաշտօնէից խորհրդոյն մէջ սաստիկ երկպառակու թիւն մի ծագելով, քիւր Բուսուստուրիին նախագահութեամբ հաստատուած խորհուրդը իւր հրաժեշտը տուաւ: Վեհափառ թաղաւորը հրաւիրեց զքիւր Վուլլարին որ պաշտօնէից նոր խորհուրդ մի կազմէ, բայց այս երեւելի անձը չուզեց յանձնառու ըլլալ այս բանին մինչև որ Սրբնէք կոմսը, որ Երբին Վեհափառութեան խորհրդակալն է և Սենտորն է, Հելլատայէն շուտով չմեկնէ: Ինչու որ գանդատ կըլլայ անոր դէմ թէ կառավարութեան գործոցը միջամուխ կըլլայ ի փաս երկրին: Իւրոզ թաղաւորը այս պայմանը չընդունելով, քիւր Երբինստա Տէրեօրեի կանչեց որ պաշտօնէից խորհուրդը կազմէ: Սակայն այս քաղաքագէտ անձն ալ մի և նոյն պայմանը առաջ դրաւ:

Իրաց այս վիճակին պատճառաւ Լթէնքի հաստաւաց անդորրութիւնը թէպէտև վառնդի մէջ մնաց, բայց բարեբաղդաբար չվերգովուեցաւ:

Ինքհանրապէս կըկարծուի թէ թաղաւորը վերջապէս յանձնառու պիտի ըլլայ Սրբնէք կոմսը, իւր հայրենիքը այսինքն Տանիմարքա յուզարկել, և յայնժամ դիւրութեամբ պիտի յաջողի պաշտօնէից նոր խորհուրդ մի կազմելու: Իսկ առայժմ երեսփոխանաց ժողովը իւր նիստերը և իւր աշխատութիւնները դադրեցուցած է:

Թէպէտև կըկարծուէր թէ հաշտութիւնը Լթերի կայի մէջ ըմբռնալուն բամպակին դինը պիտի իջնէ, սակայն այս կարծիքը բոլորովին անհիմն կերել է: Վասնզի հաւատարմադէւրներէ հասած տեղեկութիւնները կըծանուցանեն թէ Լթերիկայէն ելած բամպակը տակաւին շատ տարիներ բաւական պիտի չկրնայ ըլլալ այս ապրանքին սպառմանը, որ հետզհետէ աւելնալու վերայ է: Պատեւրաղմը դադրելէ

դռները, այսու ամենայնիւ ինչ մեծ տարբերութիւն կըդռնեն յոյն կարգաւորաց հետ բաղդատելու որ ըլլալով միւր Հայ անձնուրաց վարդապետները, և ինչ աւելորդ պէտք է նային իրենց:

Աւթ օրի չափ մնացի Գոսպիլի վանքը, միշտ վայելելով արժանապատիւ Տեսչին քաղցր մարդասիրութիւնը, որ իմ օտարութեանս մէջ մեծ միտքարութիւն եղաւ ինձ: Երեսուցէ մի մէկ ժամ մնալով Քաղսիկա կամ կաւուրջ ըստած տեղը դեռ քարանձինան կըլարունակուէր, ուստի հարկ եղաւ որ ես ալ հինգ օր հոն մնամ փրաններուն ներքե: Հոն եղած ժամանակս վայելելի թէ ամենապատիւ սրբազան Պատրիարք Հրե թէ Ս. Սթոպոյն գիտնական վարժապետ Տ. Հ. Թ. Ս. պատուելիին շնորհք. որոնք փութացին միմեկարեւ դիւ յատուկ կերակուր խրկելով: Ս. Սթոպոյն ոչ միայն ինձ, այլև նոյն միջոցին եկող ուրիշ Հայ ուխտաւորաց ալ բրած է սոյն շնորհքը, որ մասնաւոր շնորհակալութեան արժանի է:

Չորս օրը չորս դարու չափ եկաւ ինձ այն արդելանուցին մէջ, հինգերորդ օրն էր երբ ծամբայ ելլելով հեռուանց տեսնուեցաւ Պաթի նշանաւոր բերդը և սուրբ Յակոբայ եկեղեցւոյն ու նորաշին պատրիարքարանի գմբէթները որոնք քաղաքին ամենէն բարձր շէնքերն են: Չեմ ուզեր հոս երկար բարակ նկարագրել քաղաքին ու սրբազան Տեղանց նիւթական շինուածքները, որոնք յատուկ գրքի մը կարօտ են, և հնախոյզ ու գիտնական ճամբորդի գործ է: Բաւական կըհամարիմ ես Ս. Յակոբայ վանքին կառավարութեանը վրայոք քանի մի դիտողութիւններ ու խորհրդածութիւններ ընել ու խօսքս

ետաւ, Հարաւային վիճակաց մէջ հազիւ թէ մէկ միլիոն հալ բամպակի գտնուեցաւ փոխանակ երկու միլիոնի որ կըլուսացուէր: Բայց յայնժամ հաշիւ կըլլայ թէ Լթերիկայի բամպակին նոր հունձը՝ դերիներուն ազատ աշխատութեամբը, 400,000 հալի միայն պիտի կրնայ հասնիլ, փոխանակ չորս միլիոնի, որ յառաջագոյն կըհնձուէր ամեն տարի:

Լրագրոյս նախընթաց թուոյն մէջ հրատարակեցինք ուղերձ մի, որը գլխաւոր եւրոպացիներէ բաղկացեալ պատգամաւորութիւն մի յանձնեց Սթեփին Բրիտանիոյ հիւսիսարեւմտ Ռ. Վ. Ռէմպէրպէյին: Եւս ուր հետեւեալ պատասխանը տուաւ Լթերիկայ մեծ հեղափոխութեան քաղաքին:

Աղբիւր արքայ:

Կըխնդրեմ որ իմ անկեղծ շնորհակալութիւններս մատուցանէք բրիտանացի և ուրիշ բնակչաց ջանքերոյ, որոնք պատգամաւոր կայացին: Գնեց, որպէսզի անցեալները պատահած քրէսային ժամանակ ու անկէ առաջ ըստ պարտուոյս մատուցած ծառայութեանցս համար՝ իրենց գործունակութիւնը յայտնէք ինձ:

Այս կրնամ ընել որ, առանց իրենց բարեսէր գործակցութեանը և առանց օգնութեան մեր քաղաքացեաց որ յԱնգլիա, իմ աշխատութիւններս անօգուտ պիտի ըլլային: Ժողովրդեան կողմանէ գործունակութեան մեծագոյն յայտարարութիւն մի ընդունելէ աւելի հաճելի եղաւ ինձ ձեր ուղերձը:

Սենքը ալ ներկայ էիք և գլխէք ինչ որ գործի դընելու կարող եղայ: Կրնամ ապահովել զձեզ թէ, ինչ որ ականատես ըլլալով կըհաւերք, իմ ընթացքս այսպէս է միշտ թէ՛ այս երկրին մէջ և թէ՛ Ռուսիոյ ձիւներուն և սուսերուն մէջ, ամեն անգամ որ իմ ջանքս ի գործ դնելու համար, պարտաւորութիւնս դիւ կըլինէ: Սակայն չեմ կրնար այս տոթիւ չծանուցանել ձեզ գործակցութիւնը՝ զոր ընկալայ մեր մասնաժողովը բաղկաւորող իմ ընկերակիցներէ առ: Երբեք բիւրեղներն, որոց հետ աշխատեցանք միմիայն նպատակաւ, այն է նպատակաւ տալու ըլլալով մեր խեղճ ու կարօտ եղբարցը՝ որոցն էր արտադրութեան շնորհակալութիւններ ևս ընկալար:

Պէտքի վրայ կոմսը՝ մասնաժողովոյն առաջարկած կարգադրութիւնները գործքի վնեւու համար մեծ եռանդ և գործունակութիւն բանեցուց և պատճառ եղաւ թիկնեցը նեւու վնեւու թիկնը, որ մեր ամեն քայլերուն մէջ կը պատահէր մեզ:

Կըխնդրեմ որ իմացնէք անոնց որ բարեհաճեցան մեծ բարեսիրտութեամբ իրենց միտքը յայտնելու յիշեալ ուղերձով, թէ զգուշութեամբ պիտի պահեմ զայն ի յիշատակ այս պատահած անցքերուն և իբրեւ ապացոյց թէ սոյն կերպ ապառնի առիթներու մէջ պատարտութիւն ըլլան ինձ հետ միանալու, բարեգործութեան

վերջացնել: Սակայն պատիւ Երբին սրբազան Պատրիարքին հոն հասնելէն ի վեր բրած բարեկարգութիւնները արդէն ազգային լրագրաց մէջ կարգաւորուած էին, և կըմնար ինձ՝ զանոնք աշօր նկատելու գրեթէ ձեռամբ չօտարել: Քանի մի անգամ բաղդաւորութիւն ունեցայ Երբին Սրբազնութեան հետ տեսնուել, և իմ աշօր տեսած բարեկարգութիւնները՝ որ միշտ հաստատուն չեն կրնար ըլլալ, ես զանոնք իւր սրտին մէջ կայրեցի: Տեսած բարեկարգութեանցս վրայ կուրորէն չհամոզուեցայ, ինչպէս և զիւրաւ համոզուող անձ մի չեմ, բայց սրբազան Պատրիարքին անկեղծ սիրտը և հաստատուն բնակարարութիւնը ապահովութիւն տուին ինձ թէ վերջապէս պիտի կարողանայ հարկաւոր բարեկարգութիւնները հիմնական կերպիւ հաստատել: Իւր փոյթն ու աշխատանքը առաւելապէս ուսմանքն ու գիտութիւնը հանրաշնչելու վրայ է բոլոր միաբանից մէջ: Եւս կըմիաբանիմ ըստ ինձ, որ մինչև վանքին դռնապանը ուսումնական ըլլայ: Յարգարուն կառավարութիւն մի, թէ՛ եկեղեցական ըլլայ և թէ՛ քաղաքական, անհնար է որ մէկ ձեռք յառաջ երթայ: Այս օր տէրութիւն առանց սինկլիստի ու խորհրդակալներու կարողացած է օրինաւորապէս կառավարուիլ: Առանց գաւառանի երկար ճամբորդութիւն ընողը միշտ յոգնած է. ահա այս է որ կը պակսի սուրբ Երեսուցէ մի Պատրիարքին, բարոյական գաւառան նիւթականին հետ: Սակայն ու խիստ մօտէն զննելի ու գիտելի բոլոր միաբանները, բայց չգտայ մէկը որ սրտանց կարեկցութիւն ունենայ իւր հոգեւոր Գլխին: Եւս կըկարծեմ որ Պատրիարքը ներսէն և ոչ դրսէն ըլլալով, չորս ձեռք պիտի խնամարկեն իրեն և անոր

սրբազան պաշտօնը թիւնը կատարելու համար: Մէկ անձի մը անունը նաեւ պէտք է որ մնացուի, այն է վսեմախոյլ Ռաշիտ փաշային անունը: որ իւր բանիւ բուն միջոցներով, իւր բարի օրինակաւ և իւր առաւտածեանութեամբը մեծապէս գործակից եղաւ Մասնաժողովոյն աշխատութեանց յաջողութեանը, որուն նախագահ ըլլալու պատիւը ունեցայ:

Տիկին Քիւմուրպէյը, ինչպէս որ ճշդիւ յիշած էք, իմ աշխատութեանց յաջողութեանցը մեծապէս գործակից եղաւ: Դ՛չ միայն իւր արժանաւոր խրատութեանցով և անընդհատ և քաջաբերական մասնակցութեամբ իմ ընելու ամեն գործոց մէջ: Անոր մասին յայտնած ձեր ազնիւ զգացմանցը համար՝ շնորհակալ կըլլամ ձեզ իւր կողմանէ, և անկեղծ սրտիւ կըբարեմակը իմ սրտէսդ ամենազարմ Նախախնամութեան պաշտպանութիւնը թէ՛ անոր վերայ և թէ՛ ձեր ամենեցուն վերայ անպակաս ըլլայ միշտ և հանապաղ:

ԱՐՇԱՆՈՅՍ

Կոստանդնուպօլսոյ Ս. Գեորգի անուն հայրենանուէր հանդիսին 71 թուոյն մէջ՝ ի պատասխանի երեսփոխան Էֆենտի մը՝ պատաւական յօդուած մի հրատարակուած է. ուսկից հետեւեալ կտորը կը քաղեմք, որ ուղարկութեան արժանի է. վասնզի յիշեալ մայրաքաղաքին մէջ ազգային Սահմանադրութեան հաւանակ գործուած գործքերը և եղած որոշումները կընկարագրէ:

Սահմանակ այս կտորը:

Սահմանադրութեան դէմ չէ՞ր արդեօք որ առաջին Քաղ. Ժողովը անձամբ լուծուելու տրամադրուեցաւ, Երեսփոխանաց ժողովոյն մէջ շնորհակալութեան փոխարինելով:

Սահմանադրութեան դէմ չէ՞ր արդեօք որ Երեսփ. Ժողովը ՅԱ Երեսփոխանաց թիւը մեծագոյն մաս ընդունելու ապօրինաւորութիւնը գործեց, և Սահմանադրութիւնը վերադրեալ եղաւ ժամանակէ առաջ: Այնչաւ չարթուան 75 զուրուշի դերձալը Ժողովու որոշումը տուող ընդհանուր Ժողովը ալ այս ապօրինաւոր թուով կազմուած չէ՞ր:

Սահմանադրութեան դէմ չէ՞ր արդեօք նախորդ կրօնական Ժողովին 3 անգամայն սպառնալով, անոնց տեղ նորէն ընտրութեան չձեռնարկելը:

Սահմանադրութեան դէմ չէ՞ր արդեօք որ Վարչութեան երկամեայ համարատուութիւնը չեղաւ, և վրան 6 ամիս ժամանակ ալ անցաւ, դռնէ առաջին համարաւ տուութիւնն ալ չըլլար:

Սահմանադրութեան դէմ չէ՞ր արդեօք, որ երկու տարին անգամ մը երեսփոխանաց Այն մասին լուծումը ու փոփոխութիւնը տակաւին չէ գործադրուած (թէ՛

կրկնու ճամբաները պիտի հարթեն յարգարեն: Արդ, զանին յոյսը միայն ժառանգաւորաց դպրոցի ուսանողաց վրայ է. և իբրեւ, Էթէ Ս. Սթոպոյն պիտի ունենայ փառաւոր ապագայ մի, անոնց ձեռք փայլ պիտի կաւրնայ յաջողել: Արդ զտեսած վարդապետներուն մէջ ամենին յառաջակիցութիւնը մտածողները ստիպաւ թիւ են յոյժ. չկայ միջերին բարձրագոյն խորհուրդներ ու ընտիր գաղափարներ պարունակող զուխներ: Այնոնց շատերուն կեանքը՝ անձեռնուն համար է: Կարապետ Եպիսկոպոսին հետ անգամ մի տեսնուեցայ, ու ըսի մտօք թէ Սիւրբանութիւնը անխիստութեան ժամանակ սխալի է իւր առաջ Լուսարարի ընտրութեանը մէջ: Մէկ խօսքով, Էթէ սրբազան Պատրիարքը կուզէ բարեկարգել ամբողջ, ընդհանուր նորոգութեան մի պէտք ունի: Սիւրբանութիւնը պէտք է փոխել, որով պիտի փոխուին այն նուաստ ու անարգ գաղափարները, որոնք արդի դասական միաբանից զլիւնուն ու ուղեւնուն մէջ բուռն են: Չլսեցի ամենեւին մէկու մը բերնէ ազգային մեծ ու օգտակար գործոց մի առաջարկութիւն, զրեթէ ամենուն ունի ու միտքը զրաւած է անձնական շահը. ահաւասիկ ձեզ օրինակ մի: Երբին Սրբազնութիւնը իմ հասնելէս զրեթէ երկու ամիս առաջ կրօնադատութեան ու թուաբանութեան դասատու կարգած էր Վարարալցի նորահասակ Ղ. Էթէ վարդապետը. որ սիրով յանձն առնելէ յետոյ՝ ամիս մի դասաւորութիւն ընելով հրաժարած էր իւր պաշտօնէն: Պատճառ. միաբանութիւնը դեռ չէ իմացած թէ ինչ է իւր իրաւունքը սուրբ Սթոպոյն մէջ, և որոնք են զրաւն եղող աշխարհական վարժապետի մի իրաւունքը, և թէ ինչ է վարժապետը:

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱՆՈՒՄՅՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ